

Farklı Yaşlardaki Gençlerin Benmerkezlilik Eğilimleri ve Akılcı Olmayan İnançlarının Karşılaştırılması¹

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	04.02.2019	08.08.2019	04.10.2019

Seher A. Sevim ², Betül Gökçen Doğan Laçın ³ ve Aslı Aşçıoğlu Önal ⁴
Ankara Üniversitesi

Volkan Avşar ⁵
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, farklı gelişim dönemindeki bireylerin akılcı olmayan inançlarının ve ergen benmerkezliliğinin yaş ve cinsiyete göre değişip değişmediğinin belirlenmesidir. Araştırmaya ortaokul, lise ve üniversitelerin çeşitli sınıflarında okuyan 747 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar gelişim dönemlerine göre, erinlik (12-15), ergenlik (16-18) ve beliren yetişkinlik (19-24) olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Yetişkin ve Ergen Formu, Benmerkezlilik Ölçekleri Yetişkin ve Ergen Formu kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, kişisel söylence düşüncesinin yaşa ve cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ve bu özelliğin en yüksek ergenlik döneminde olduğu saptanmıştır. Beliren yetişkinlik döneminde ise bu özelliğin azaldığı belirlenmiştir. Hayali seyirci düşüncesine sahip olma düzeylerinin sadece cinsiyet ve yaşın ortak etkisinde anlamlı olduğu görülmüştür. Akılcı olmayan inanç ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı, ancak yaşa göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların akılcı olmayan inanç ortalamalarının, erinlik ve ergenlik dönemindeki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin akılcı olmayan inançları ile hayali seyirci ve kişisel söylence düşüncelerinin olumlu ilişki gösterdiği, yani hayali seyirci düşüncesi arttıkça ergenlerin zihinlerinin kişisel söylence düşüncesiyle meşgul olma düzeyinin de arttığı ve ergen benmerkezliliğinin bu iki türü arasında olumlu ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Akılcı olmayan inançlar, ergen benmerkezliliği, hayali seyirci, kişisel efsane.

¹Ergenlerin Akılcı Olmayan Düşünceleri, Ergen Ben Merkezliliği, Bilişsel Esneklik Düzeyleri ve Psikolojik Sorunları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” adlı başlık ile Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi tarafından desteklenen projenin bir kısmını oluşturmaktadır ve 11-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Muğla’da düzenlenen EJER kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Sorumlu Yazar: Prof. Dr., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: sasevim@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4914-2486>

³Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: betulgokcen.dogan@gmail.com., <https://orcid.org/0000-0001-7697-3341>

⁴Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: asli.ascioglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1701-5423>

⁵Arş. Gör. Dr., Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: avsar.avsar@erdogan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9427-9425>

Ergenlik 10-13 yaşlarında başlayıp 20'li yaşların sonunda tamamlanan, yetişkinliğe geçişin ilk adımlarının atıldığı gelişimsel bir dönemdir. Bu dönem; erinlik, ergenlik ve beliren yetişkinlik adı verilen üç farklı dönemden oluşmakta ve her dönemin bilişsel, duygusal, toplumsal ve bedensel gelişim açısından kendisine özgü bazı özellikler barındırdığı bilinmektedir (Santrock, çev. 2012). Ergenlik dönemi çocukluktan gelen ve yetişkinlikteki değişimlerle ilişkili olabilecek özellik ve gelişmeleri de barındırır.

Ergenlik döneminde gençlerde bedensel, duygusal, sosyal ve bilişsel alanda değişimler ortaya çıkmaktadır. Bilişsel alanda yaşanan gelişme, ergenin çocukken ulaşılmış olduğu somut bilgilerin üzerine soyut düşünme özelliğiyle yeni kazanımlar eklemesini sağlamaktadır. Ergenler, çocukken şimdi ve buradayı kapsayan bilginin üzerine burada olmayan olasılıkları düşünmekte, bir soruna yönelik birden fazla çözüm yolları sunabilmekte, gözlenen durumdan yola çıkarak yeni çıkarımlar yapabilmektedirler (Ahioglu-Lindberg, 2011). Ergenin bilişsel düzeydeki bu ilerlemesi çocukluk döneminde dikkatini çekmeyen siyaset, yaşam, din gibi konularda düşünmesine, sorgulamasına, yeni çözüm yolları aramasına olanak sağlamaktadır (Onur, 2007). Ergenin çocukluktan yetişkinliğe geçişi sırasında oluşan bu hızlı bilişsel gelişim, aslında ergen benmerkezliliği ile sınırlanmaktadır. Ergenlerin içinde buldukları bilişsel dönem gereği soyut düşünmeye başlamaları, onların düşüncelerinin kendilerine yönelik olmasına neden olmaktadır. Bireylerin gelişimini, ergenliğin her bir evresinde farklı şekillerde etkileyebilen benmerkezlilik kavramını Lapsley (1993), bireyin kendi düşüncelerini başkalarından ayırıştırma konusunda yaşadığı zorluk olarak tanımlamaktadır.

Ergen benmerkezliliğini Elkind (1967), kişisel söylence ve hayali seyirci adı verilen iki temel düşünce türü ile açıklamıştır. Hayali seyirci kavramında ergenin kendi zihninde oluşturduğu bir "seyirci"nin varlığı söz konusudur. Kendisine çok fazla odaklanan ve kendisiyle ilgilenen ergen; başkalarının da sürekli olarak kendisini gözledikleri, onun hakkında konuştukları, görünüş ve davranışlarını değerlendirdikleri yönünde bir inanca sahiptir. Buna bağlı olarak ergen, kendisini tıpkı seyircinin önünde performans gösteren bir aktör gibi algılamakta ve zihnindeki hayali seyirciye göre düşünce ve davranışlarını düzenlemektedir (Elkind, 1967; Galanaki 2012; Turner, 1996). Kişisel söylence kavramına göre ise ergende özel, biricik olduğu ve zarar görmeyeceği inancı hakimdir (Schwartz, Maynard ve Uzelac, 2008). Kişisel söylence, ergenin hissettiklerinin ve deneyimlerinin başkalarından benzersiz şekilde farklı olduğuna yönelik hatalı bir inancı yansıtmaktadır (Vartanian, 2000). Bu inançtan dolayı ergen, yaşadıklarının başkaları tarafından anlaşılmayacağına, kendisine bir şey olmayacağına ve her şeyin üstesinden gelebileceğine inanmaktadır (Turner, 1996). Ergen benmerkezliliği kavramsallaştırıldığında; ergenliğin erken dönemlerinde doruğa çıktığı ve daha sonra azalmaya başladığı vurgulanmıştır (Elkind ve Bowen, 1979). Ergenin düşünme ve algılama sisteminde ortaya çıkan bilişsel değişimler, psikolojik durumları ve toplumsal ilişkileri üzerinde de etkili olmaktadır. Santrock'a (çev. 2012) göre, bilişsel değişimler bir yandan ergenin gelişimine olumlu yönde katkıda bulunurken, bir

yandan da bazı sorunlarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Ergenlerin düşüncenin kendisi üzerinde düşünebilme (üstbilis) özelliği; kendi duyguları üzerinde düşünmesini, kendisinin farkında olmasını ve dolayısıyla başkalarının kendisi hakkında düşündüklerini fark etmesini sağlamaktadır. Ancak, başkalarının düşüncelerini farketme özelliğini yeni edinen ergenler, çoğu zaman kendi düşüncelerini başkalarından ayırtırma konusunda zorluk yaşamakta (ergen benmerkezliliği) ve bu durum bir tür düşünce hatası olarak kabul edilmektedir (Lapsley, 1993). Yetişkin aday birey, ergen benmerkezliliğini aşama aşama yaşayıp yine bir sıra ile bırakma eğilimindedir. Bu nedenle ergen benmerkezliliği en üst düzeyde yaşandığında, ergende bir takım sorunlar gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar, ergenlerin benmerkezli düşünme eğilimleri arttıkça sosyal kaygı düzeylerinin (Mallet ve Rodriguez-Tome, 1999; Takishima-Lacasa, Higa-McMillan, Ebesutani, Smith ve Chorpita, 2014), depresif belirtilerinin (Garber, Weiss ve Shanley, 1993; Schonert-Reichl, 1994) ve dışa yönelim sorunları gösterme eğilimlerinin (Beaudoin ve Schonert-Reichl, 2006) de arttığını ortaya koymaktadır. Bu sorunlar, temelde ergenin hızlı bilişsel gelişiminin doğal bir sonucu olarak görülmekte ve ergen benmerkezliliği bağlamında ele alınmaktadır.

Benmerkezli düşünme özelliği, ergenlerin tümünde gözlemlenen evrensel bir yapı olarak kabul edilmektedir. Ancak alanyazında konuyla ilgili yapılan çalışmalar, benmerkezli düşünme eğilimine sahip olma düzeyinin, bireyin yaşı ve cinsiyeti gibi kişisel özelliklerine göre değişebileceğini ortaya koymaktadır (Goossens, Beyers, Emmen ve Van Aken, 2002; Schwartz ve diğ., 2008; Sliupaité ve Seibokaité, 2009). Elkind (1967), hayali seyirci ve kişisel efsane yapılarının, ilk kez soyut düşünce becerilerinin kazanılmaya başladığı erken/ön ergenlik döneminde (yaklaşık 11-12 yaşlar) ortaya çıktığını öne sürmüştür. Elkind'e (1967) göre, ön ergenlik dönemi boyunca zamanla en üst düzeye çıkan benmerkezlilik, soyut düşünme becerilerinin tam olarak geliştiği orta ergenlik döneminden sonra (15-16 yaşlar) azalmaya başlamaktadır. Alanyazında konuyla ilgili olarak son yıllarda yapılan çalışmalar; benmerkezliliğin geç/ileri ergenlik döneminde beklenildiği gibi azalmadığına, hatta beliren yetişkinlik yılları boyunca da devam edebildiğine dikkat çekmektedir (Frankenberger, 2000; Kelly, Jones ve Adams, 2002; Peterson ve Roscoe, 1991; Schwartz ve diğ., 2008). Örneğin Levpuscek ve Videc (2008) tarafından yapılan bir araştırmada, ön ve geç/ileri ergenlik dönemindeki ergenlerin hayali seyirci düşüncesi ile meşgul olma düzeylerinin birbirinden farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sliupaité ve Seibokaité (2009) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışma sonucunda da kişisel efsane düşüncesinin bir türü olan ergenlerin her şeye güçlerinin yetebileceğine ilişkin inançlarının orta ergenlik döneminde, ön ergenlik döneminden daha yüksek olduğu, ancak dönemin ilerleyen evrelerinde bu düşüncenin azalmadığı, aksine sabit bir şekilde devam ettiği görülmüştür. Araştırmacılar bu durumu genel olarak üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin içinde buldukları yeni ve zorlayıcı geçiş dönemi ile ilişkilendirmişlerdir (Peterson ve Roscoe, 1991; Rycek, Stuhr, McDermott, Benker ve Swartz, 1998; Schwartz ve diğ., 2008). Benmerkezli düşünme özelliğinin sadece ergenlik dönemine özgü olmayabileceğine ve diğer gelişim

dönemlerinde de görülebileceğine dikkat çeken bir başka çalışmada (Frankenberger, 2000) ise ergenlik, genç yetişkinlik, orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireylerin benmerkezli düşünme özellikleri karşılaştırılmıştır. Bulgular benmerkezli düşünme özelliğinin sanılanın aksine ilk yetişkinlik dönemine kadar uzayabileceğini, hatta orta yetişkinlik yıllarına kadar devam etme özelliğinde olduğunu ortaya koymuştur.

Ergenlerin benmerkezli düşünme özelliklerinin yaşın yanı sıra cinsiyete göre de değişebileceği vurgulanmaktadır. Yapılan çalışmalarda genellikle kadınların hayali seyirci düşüncesiyle, erkeklerin ise kişisel efsane düşüncesiyle daha fazla meşgul oldukları bulunmuştur (Elkind ve Bowen, 1979; Goossens ve diğ., 2002; Greene, Rubin, Hale ve Walters, 1996; Rycek ve diğ., 1998; Sliupaité ve Seibokaité, 2009). Örneğin Sliupaité ve Seibokaité (2009) yaptıkları çalışma sonucunda, 6. sınıfta öğrenim görmekte olan kızların hayali seyirci düşüncesi ile erkeklerden daha fazla meşgul olduklarını, kişisel efsane düşüncesinin ise 9. sınıfta öğrenim görmekte olan erkeklerde diğer gruplara oranla daha yaygın görüldüğünü bulmuşlardır. Alberts, Elkind ve Ginsberg'in (2007) çalışmasından elde edilen bulgular da benzer şekilde kişisel efsane düşüncesine bağlı incinmezlik algısının erkeklerde, kadınlara oranla daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Ergenin ruh sağlığı üzerinde önemli etkileri olan benmerkezli düşünme eğiliminin yapısı yurt dışında araştırılmıştır. Türkiye'de ise yaş ve cinsiyete göre araştırılması gereken konular arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada ergen benmerkezliliği yanında ele alınan bir diğer değişken akılcı olmayan inançlardır. Akılcı Duygusal Davranışçı Terapinin (ADDT) kurucusu Ellis (1958) insan doğasına yansız olarak bakmakta ve insanda hem akılcı olmaya hem de akılcı olmamaya dayalı iki eğilimin aynı anda bulunduğunu ileri sürmektedir. Ellis'e göre duygu, düşünce ve davranışlar birbiriyle ilişkilidir ve duygusal sorunlar hatalı, mantığa aykırı olan ve akılcı olmayan düşünceler ile ortaya çıkmaktadır. Akılcı olmayan inançlar veya düşünceler, kişinin kendisine, içinde bulunduğu dünyaya ve etrafındaki bireylere yönelik katı bir biçimde zorunluluk içeren düşünceleri kapsamaktadır. Genelde bu inançlar *-meli*, *-malı* şeklindeki cümlelerle belirtilir, katıdır ve dogmatiktir. Bir başka deyişle, somut verilerle desteklenmezler; yani gerçeklere dayalı değildir. Kişinin psikolojik sağlığının ve kişiler arası ilişkilerinin bozulmasına neden olurlar (Dryden ve Ellis, 2003; Dryden ve Neenan, 2004; Ellis ve Dryden, 1997). Ayrıca kişinin amaçları için eylemde bulunmasını ve amaçlarına ulaşmasını olumsuz engelleyen depresyon, kaygı, suçluluk, öfke gibi olumsuz duygulara ve duygu durumlarına yol açmaktadırlar (Ellis, 1958). Bernard'a (1984) göre akılcı olmayan inançlar sadece yetişkinlere özgü olmayıp aynı zamanda çocuk ve ergenlerde de görülebilmektedir. Bernard, Ellis ve Terjesen (2006) çocuklarda görülen akılcı olmayan inançların aslında içinde buldukları bilişsel dönemden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Somut işlemler döneminde olan çocuklar, ayrıntılı ve detaylı düşünememeleri, yorum ve çıkarımda bulunamamaları kısacası soyut düşünce yoksunlukları nedeniyle akılcı olmayan inançlara sahip olabilirler. Çocukların akılcı olmayan düşünceleri, içinde buldukları dönemden kaynaklanıyor olmasına karşın ergenliğe geçiş ile birlikte soyut işlemler dönemine giren gençlerin bu düşüncelerinin

halen devam ettiği gözlenmiştir (Bernard ve diğ., 2006). *Akılcı olmayan inançlar* ile ilgili yapılan çalışmalarda depresyon ile pozitif (Jasmine ve Kumar, 2010; Küçük, Gür, Şener, Boyacıoğlu ve Çetindağ, 2016; Marcotte, 1996; McLennan, 1987;), öfke ve saldırganlık ile pozitif (Fives, Kong, Fuller ve DiGiuseppe, 2011; Kılıçarslan ve Atıcı, 2010), sosyal beceri ile negaif (Çivitçi ve Çivitçi, 2009), mükemmeliyetçilik ile pozitif (Dilmaç, Aydoğan, Koruklu ve Deniz, 2009), karar verme stilleri ile negatif (Peker, Kartol ve Demir, 2015) yönde ilişki gösterdiği görülmüştür. Cinsiyete göre akılcı olmayan inançların farklılaşması konusunda sonuçlar genel bir eğilim göstermekten uzaktır. Bazı çalışmalarda erkeklerin akılcı olmayan inançlarının daha yüksek olduğu (Çivitçi, 2006; Çivitçi ve Çivitçi 2009), bazılarında kızların akılcı olmayan inançlarının erkeklerden daha yüksek olduğu (Coleman ve Ganong, 1987; Çam, Seydoğulları ve Artar, 2014; Küçük ve diğ., 2016), bir kısmında ise cinsiyetin akılcı olmayan inançlar üzerinde etkisinin olmadığı saptanmıştır (Durm ve Stowers, 1998).

Ergenlik dönemi içerisinde görülen düşünce sisteminin arka planında, ergen benmerkezliliğinin etkisinin olduğu alanyazında sıklıkla vurgulanmaktadır (Elkind, 1967; Paul, 1993). Bu bilgi ile paralel olarak, ergenlerin bilişsel gelişim özelliklerinden olan benmerkezli düşünme eğilimini araştırmacılar, bir tür bilişsel hata olarak görmekte-dirler (Lapsley, 1993; Ahioğlu-Lindberg, 2011). Akılcı olmayan inançlar, bireylerin gerçeği olduğundan çarpık algılamasına neden olurken; ergen benmerkezliliği, ergenlerin kendi düşüncesini aslında başkalarının da düşündüğüne inanmalarına neden olmaktadır. Esasında düşünce hatası bakımından birbiriyle paralellik gösteren her iki yapıyı birbirinden ayıran özellik, birinin dönemsel bir özellik içermesi (Alberts ve diğ., 2007), diğerinin ise doğru düşünce yapısı öğrenilmedikçe kalıcı olmasıdır (Türkçapar, 2003). Ergen benmerkezliliği kavramının akılcı olmayan düşünceler ile birbirine yakın ve benzer kavramlar olduğu düşünülmektedir. Bu iki yapının birbiriyle ilişkili olduğuna ve ergenin davranışlarını etkilediğine inanılmaktadır (Beaudoin ve Schonert-Reichl, 2006; Jasmine ve Kumar, 2010; Levpuscek ve Videc, 2008, Küçük ve diğ., 2016; Schonert-Reichl, 1994).

Türkiye'deki gençlerde ergenin gelişiminin doğal bir parçası olan hayali seyirci, kişisel efsane ve akılcı olmayan inançları farklı yaşlardaki bireylerde karşılaştıran araştırmanın olmaması, bu araştırmanın yapılmasındaki önemli bir etmen olmuştur. Ayrıca gençlerle çalışan okul psikolojik danışmanlarının çalışma konularının büyük bir bölümünü akılcı olmayan inançlar oluşturmaktadır. Okul psikolojik danışmanları gençlerin akılcı olmayan inançlarına müdahale ederken ergen benmerkezliliğini de dikkate almaktadırlar. Bu nedenle iki yapının ilişkili olup olmadığını, ne yönde ilişkili olduğunu ve her iki yapının yaş ile nasıl bir değişim gösterdiğini bilmek alan uygulayıcılarına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada 12-24 yaş arasında yer alan ergenlik dönemindeki bireylerin akılcı olmayan inançlarının, benmerkezlilik (hayali seyirci ve kişisel efsane) eğilimlerinin yaş ve cinsiyete göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada gençler yaşları temel alınarak erinlik (12-14), ergenlik (15-18) ve beliren yetişkinlik (19-24) olarak üç ayrı gruba (Steinberg, çev. 2007)

ayrılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda çalışmada, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Gençlerin kişisel söylence özelliği, gelişim dönemlerine ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Gençlerin hayali seyirci özelliği, gelişim dönemlerine ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Gençlerin akılcı olmayan inanç düzeyleri, gelişim dönemlerine ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Kişisel söylence, hayali seyirci ve akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları altında bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırma farklı gelişim dönemlerinde yer alan bireylerin akılcı olmayan düşüncelerinin ve benmerkezlilik eğilimlerinin yaş ve cinsiyetle birlikte değişimini ve akılcı olmayan inançlar ile benmerkezlilik eğilimi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kesitsel tarama modelinde yapılmıştır. Kesitsel tarama modelleri, araştırmaya katılan gruptan verilerin bir kerede toplanmasını ve durum belirlemeyi içeren araştırma modelleridir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ile Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul ve liselerin çeşitli sınıflarında okuyan 747 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada erinlik, ergenlik ve beliren yetişkinlik olmak üzere üç gruba temsil edeceği düşünülen 300'er kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Ancak kayıp ve uç verilerden sonra toplam 747 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden analizler yapılmıştır. Veri toplama süreci birinci araştırmacı dışındaki diğer üç araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Çalışmada kolay ulaşılabilirlik nedeniyle Cumhuriyet ve Afyon Kocatepe Üniversiteleri tercih edilmiştir. Bu üniversitelerden veri toplama sürecinde Ankara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisansüstü programına kayıtlı doktora öğrencileri katkı sağlamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 12 ile 24 arasında değişmektedir. Çalışmaya katılan bireyler yaşları temel alınarak üç gelişim döneminden birisine atanmıştır. Çalışma grubuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Özellikleri

Değişkenler		f	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	413	55.4	55.4
	Erkek	333	44.6	100
Yaş	Erinlik (12-15)	318	42.6	42.6
	Ergenlik (16-18)	162	21.7	64.3
	Beliren yetişkinlik (19-24)	267	35.7	100
Okul	Ortaokul	207	27.7	29.2
	Lise	205	27.4	28.9
	Üniversite	298	39.9	100

Tablo 1’de görülüşü gibi katılımcıların 413’ü kadın 333’ü erkek olmak üzere 747 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar yaşlarına göre erinlik, ergenlik ve beliren yetişkinlik olmak üzere içinde buldukları ergenlik dönemlerine ayrılmıştır. Katılımcıların, erinlik döneminde olanlar 318, ergenlik döneminde olanlar 162 ve beliren yetişkinlik döneminde olanlar ise 267 kişi olduğu saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Akılcı Olmayan İnanç Ölçeği (Yetişkin Formu-Ergen Formu) ve Benmerkezlilik Ölçekleri (Yeniden Kişisel Söylence-Yeniden Hayali Seyirci) kullanılmıştır.

Akılcı olmayan inanç ölçeği-yetişkin formu. Türküm (2003) tarafından geliştirilen ölçme aracından alınan puanlar yükseldikçe bireydeki akılcı olmayan inançların da yüksek olduğu düşünölmektedir. Ölçek, onaylanma ihtiyacı, kişilerarası ilişkiler ve ben olmak üzere üç alt boyuttan oluşmakta ve bu üç faktör toplam varyansın % 42.9’unu açıklamaktadır. İç tutarlılık katsayısı .75 ve test tekrar test yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .81 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada üniversite grubu için güvenilirlik katsayısı .77 olarak hesaplanmıştır.

Akılcı olmayan inanç ölçeği-ergen formu (AOİÖ-E). Türküm tarafından geliştirilen Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği’nin yetişkin formu Türküm, Balkaya ve Karaca (2005) tarafından ergenlere uyarlanmıştır. Tek boyutlu olan ölçeğin tüm maddeleri toplam varyansın % 51.30’unu açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .70 ve iki yarı-test korelasyonu .69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışması için ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması kullanılmış ve AOİÖ-E’nin ölçme aracıyla olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Bu araştırmada lise grubu AOİÖ’nin iç tutarlılık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır.

Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (Türküm, 2003 ve Türküm ve diğ., 2005) lise ve üniversite öğrencilerinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. 12-15 yaş grubundaki öğrencilere kullanılabilmesi için araştırma grubundan farklı bir grup üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Akılcı olmayan inançlar ölçeğinin ortaokul öğrencileri üzerinde kullanılabilirliğini incelemek için 324 kişilik ortaokulda öğrenim

gören gönüllü öğrencilerle çalışılmıştır. Bu grubu oluşturan öğrencilerin 144'ü kız, 150'si erkek olup 30'u cinsiyetini belirtmemiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ölçekteki 16. maddenin t değerinin 1.11 olup 1.96'yı aşmadığı, ayrıca hata varyansının .99 olduğu görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizine göre tek boyutta toplanması gereken maddelerin 5 alt boyutta toplandığı ve KMO değerinin .68 (zayıf) düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle ölçekten 16. madde çıkarıldıktan sonra doğrulayıcı faktör analizi tekrar yapılmıştır. Ölçekten bir madde çıkarıldıktan sonra elde edilen yapının tek boyuttan oluştuğu ve ki-kare değerinin χ^2/sd oranının 2.55 (229.23 / 90) mükemmel uyum (Kline, 2005), RMSEA .06 ve GFI'nın .91 ile iyi bir uyum (Sümer, 2000; Thompson, 2004) gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, madde analizi kapsamında testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt % 27 ve üst % 27'lik grupların madde ortalamaları arasındaki farkları ilişkisiz t testi kullanılarak sınanmıştır. Akılcı olmayan inançlar açısından gruplar arası farkın anlamlı olduğu ($p < .01$) ve ölçeğin, ölçekten yüksek puan alanlarla düşük puan alanları ayırt ettiği anlaşılmıştır. Bu sonuç, ölçeğin katılımcıları ölçülen özellik bakımından ne derece ayırt ettiğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2012). Bu çalışmada ortaokul grubunda iç tutarlılık katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bu haliyle ortaokul öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarını belirlemede kullanılabilmesine karar verilmiştir.

Benmerkezlilik ölçekleri (Yeniden kişisel söylence/ Yeniden hayali seyirci).

Ergenlerin benmerkezliliklerine ilişkin bilgi toplamak için Lapsley ve Murphy (1985) tarafından geliştirilen ölçme aracı, Güney (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçme aracı *Yeniden Kişisel Söylence* ve *Yeniden Hayali Seyirci* olmak üzere benmerkezliliğin iki farklı boyutunu ele alan iki ölçekten oluşmaktadır. Hayali Seyirci Ölçeği 4'lü Likert tipinde olup ölçeğin ilk biçimi 41 madde iken, yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda madde sayısı 25 olarak belirlenmiştir. Yeniden Kişisel Söylence Ölçeği ise 5'li Likert tipinde olup ilk biçiminde 46 maddeden oluşmaktadır. Kişisel Söylence Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışması ile 36 maddenin Türkiye örnekleminde kabul edilebilir değerlere sahip olduğuna karar verilmiştir. Puanlardaki artış ergen benmerkezliliğin yüksekliğini vermektedir. Benmerkezlilik ölçeklerinin geçerlik çalışması için açıklayıcı faktör analizinden sonra doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Kişisel Söylence için χ^2/sd oranı 3.2, RMSEA 0.06; Hayali Seyirci için χ^2/sd oranı 3.6, RMSEA 0.07 değerler elde edilip ölçeklerin Türk kültürüne uyumlu olduğu görülmüştür. Yeniden Hayali Seyirci Ölçeği için iç tutarlılık katsayısı .89, Yeniden Kişisel Söylence Ölçeği için ise .75 olarak belirlenmiştir.

Benmerkezlilik ölçekleri de lise ve üniversite öğrencilerinde (14-21 yaş grubu) kullanılmak üzere Güney (2007) tarafından ülkemize uyarlanmıştır. Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğiyle benzer şekilde 12-15 yaş grubundaki öğrencilerde kullanılabilmesi için araştırma grubundan farklı bir grup üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ortaokul öğrencileri üzerinde Benmerkezlilik Ölçeğinin kullanılabilirliğini test etmek için 324 kişilik ortaokulda öğrenim gören gönüllü öğrencilerle çalışılmıştır. Bu grubu oluşturan öğrencilerin 144'ü kız, 150'si erkek olup 30'u cinsiyetini belirtmemiştir. Bu çalışmada yapılan doğrulayıcı faktör analizinde

Hayali Seyirci Ölçeğinin ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının $\chi^2/sd = 3.23$ (875.71 / 271) orta düzeyde uyum (Sümer, 2000), RMSEA değerinin .08 iyi uyum (Sümer, 2000), CFI'nın .90 iyi uyum (Sümer, 2000) ve IFI'nın .90 iyi uyum (Sümer, 2000) gösterdiği görülmüştür. Kişisel Efsane Ölçeğinin ki-kare değerinin χ^2/sd oranının 3.72 (2070.67 / 556) orta düzeyde uyum (Sümer, 2000), RMSEA değerinin .09 zayıf uyum (Tabachnick ve Fidell, 2001) ve RMR'nin .09 zayıf uyum (Kline, 2005) gösterdiği görülmüştür. Ayrıca, madde analizi kapsamında başvuru olan bir başka yol olan testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt % 27 ve üst % 27'lik grupların madde ortalamaları arasındaki farkları ilişkisiz t testi kullanılarak sınanmıştır. Hayali Seyirci ve Kişisel Efsane alt ölçekleri için ayrı ayrı yapılan alt ve üst % 27'lik grupların karşılaştırılması sonucunda farkın anlamlı olduğu ($p < .01$) bulunmuştur. Bu sonuç, maddelerin katılımcıları ölçülen özellik bakımından ne derece ayırt ettiğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2012).

Verilerin Toplanması

Veriler araştırmaya izin veren üniversiteler, lise ve ortaokullarda çalışmaya katılmaya istekli olan gönüllü öğrencilerden toplanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin bu araştırmaya katılmalarını onayı için ailelerinden izin alınmıştır. Ortaokul ve liselerde veri toplama sürecinde bu araştırmada yer alan araştırma görevlilerinin yanı sıra, yüksek lisans ve doktora programına kayıtlı olan ve okullarda çalışan Psikolojik Danışmanlar da katkı sağlamıştır. Farklı üniversitelerdeki verilerin toplanmasında ise o üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan doktora öğrencileri yardımcı olmuştur. Ölçekler uygulanırken katılımcılar sürece ilişkin bilgilendirilmiş, katılmak isteyenlerin onayı alınmıştır. Uygulamalar yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler toplandıktan sonra SPSS 22.0 paket programına aktarılmış, analizler için parametrik istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Bu tekniklerin gerektirdiği varsayımlar kontrol edilmiş ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Öncelikle kayıp değerler belirlenmiş, sonrasında tek yönlü uç değer analizi yapılmıştır. Değişkenlerin doğrulsallığını incelemek için saçılma diyagramları, histogram ve normal dağılım eğrileri oluşturulmuştur. Yaş ve cinsiyete göre ergenlerin benmerkezlilik, akılcı olmayan inançlar düzeylerindeki farklılığı ortaya koymak için ilişkisiz örneklem için iki faktörlü Varyans Analizi tekniği kullanılmıştır. Çok değişkenli varyans analizinin varyans-kovaryans matrislerinin homojenliğinin ihlal edildiği ($p < .025$) görüldüğü için iki faktörlü varyans analizi kullanılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Benmerkezlilik ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların kişisel söylence, hayali seyirci düşüncelerine ve akılcı olmayan inançlara sahip olma düzeylerinin gelişim dönemleri ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla her bir değişken için İlişkisiz Örneklem için İki Faktörlü Varyans Analizi yapılmıştır. Erinlik (12-15), ergenlik

(16-18) ve beliren yetişkinlik (19-24) döneminde yer alan kadın ve erkek katılımcıların kişisel söylence, hayali seyirci ve akılcı olmayan inanç puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Gelişim Dönemleri ve Cinsiyete Göre Kişisel Söylence, Hayali Seyirci ve Akılcı Olmayan İnançlara İlişkin Puanların Betimsel İstatistikleri

Ölçek		Erinlik			Ergenlik			Beliren Yetişkinlik		
		$\bar{X}$	ss	n	$\bar{X}$	ss	n	$\bar{X}$	ss	n
KS	Kadın	111.46	18.56	157	110.91	18.35	71	103.65	15.35	189
	Erkek	109.33	17.24	166	114.71	18.06	90	110.74	14.51	77
	Toplam	110.37	17.90	323	113.04	18.23	161	105.70	15.42	266
HS	Kadın	65.60	14.71	157	63.43	12.89	71	62.47	13.45	189
	Erkek	63.04	14.33	166	64.85	15.72	90	63.89	14.16	77
	Toplam	64.28	14.65	323	64.22	14.51	161	63.10	13.78	266
AOİ	Kadın	6.62	1.19	152	6.88	1.26	72	7.91	1.06	181
	Erkek	6.48	1.37	165	6.97	1.30	89	8.12	1.22	86
	Toplam	6.55	1.29	317	6.93	1.27	161	7.97	1.11	257

KS: Kişisel Söylence, HS: Hayali Seyirci, AOİ: Akılcı olmayan İnançlar

Tablo 2 incelendiğinde kadınların kişisel söylence puan ortalamalarının yaş arttıkça azaldığı, erkeklerde ise yaşla birlikte ortalamaların arttığı, beliren yetişkinlik döneminde olan erkeklerin kişisel söylence özellikleri ergenlik dönemindeki erkeklere göre bir miktar azalma olsa bile erinlik ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Benzer eğilim hayali seyirci puanlarında da belirlenmiştir. Akılcı olmayan inanç ortalamaları ise kadın ve erkeklerde yaşla birlikte artmaktadır.

Araştırmanın birinci sorusuna yanıt vermek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, kişisel söylence özelliğinin katılımcıların içinde buldukları gelişim dönemine ve cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin İki Faktörlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

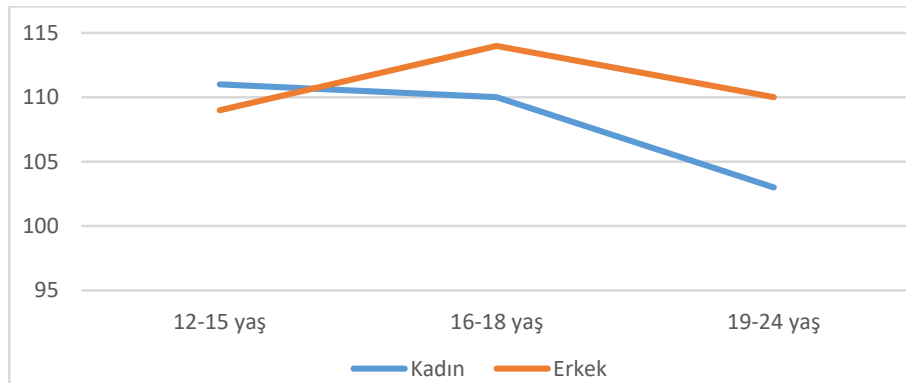
Tablo 3

Yaş ve Cinsiyete Göre Kişisel Söylence Puanlarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş	3032.760	2	1516.380	5.232	.006
Cinsiyet	1372.614	1	1372.614	4.736	.030
Yaş×Cinsiyet	2923.831	2	1461.916	5.044	.007
Hata	215626.131	744	289.820		
Toplam	9182887.141	750			

Tablo 3'e göre, katılımcıların kişisel söylence düşüncesine sahip olma düzeylerinin, içinde buldukları gelişim dönemine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(2, 744)} = 5.23, p < .05$). Ayrıca gençlerin kişisel söylence düşüncesine sahip olma düzeylerinin kadın ya da erkek olma durumuna göre de anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(1, 744)} = 4.74, p < .05$). Erkeklerin kişisel söylence düşüncesiyle meşgul olma düzeylerinin ($\bar{X} = 111.11$), kadınlara göre ($\bar{X} = 107.83$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguların yanı sıra yaş gruplarının ve cinsiyetin, katılımcıların kişisel söylence düşüncesine sahip olma düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{(2, 744)} = 5.04, p < .05$). Diğer bir deyişle; erinlik, ergenlik ya da beliren yetişkinlik döneminde yer alan katılımcıların kişisel söylence puan ortalamalarının cinsiyete; kadınların ve erkeklerin puan ortalamalarının ise içinde bulunulan gelişim dönemine göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

Söz konusu farklılaşmanın hangi ikili alt grupların ortalama puanları arasındaki farka bağlı olduğunu belirlemek amacıyla öncelikle gözeneklerin kodlandığı yeni bir değişken oluşturulmuş ve bu faktör temelinde post-hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Varyanslar homojen olmadığı için Tukey testi yerine Dunnett C testi kullanılmıştır. Gözenekler arası çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların kişisel söylence puan ortalamalarının ($\bar{X} = 103.65$) tüm diğer gruplardan düşük olduğu, yani erinlik dönemindeki kadınların ($\bar{X} = 111.46$), erin erkeklerin ($\bar{X} = 109.33$), ergen kadınların ($\bar{X} = 110.91$), ergen erkeklerin ($\bar{X} = 114.71$) ve beliren yetişkinlik dönemindeki erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X} = 110.74$) anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Daha açık bir ifade ile kadınların kişisel söylence düşünme düzeyleri yaşla birlikte azalmaktadır. Erkekler için bu durum söz konusu değildir. Farklı cinsiyetteki katılımcıların kişisel söylence düşüncesine sahip olma düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişimini ortaya koyan grafik, Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Farklı cinsiyetteki katılımcıların kişisel söylence düşüncesine sahip olma düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişimi.

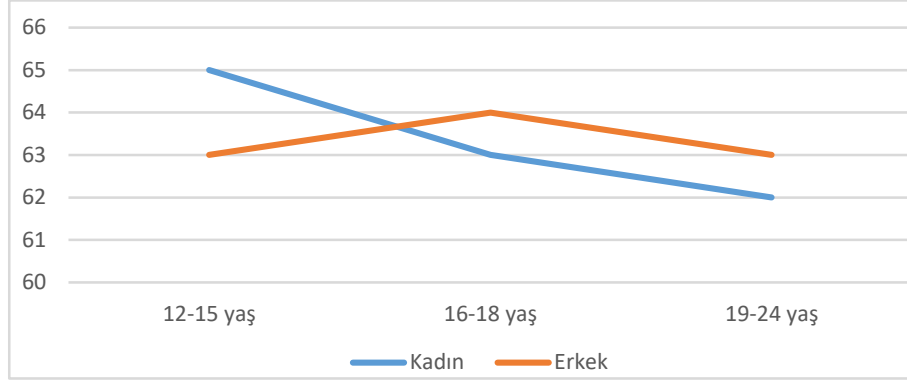
Araştırmanın ikinci sorusuna yanıt vermek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, Tablo 4'te görüldüğü gibi hayali seyirci düşüncesinin hem yaş hem de cinsiyetin temel etkilerinin anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Erinlik, ergenlik ya da beliren yetişkinlik döneminde yer alan katılımcıların hayali seyirci düşüncesine sahip olma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı ($F_{(2, 744)} = 1.95, p > .05$) ve ben merkezliliğin bu önemli türünün kadın ya da erkek olma durumuna göre de değişmediği görülmüştür ($F_{(1, 744)} = 1.51, p > .05$). Yaş gruplarının ve cinsiyetin, katılımcıların hayali seyirci düşüncesine sahip olma düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ise anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur ($F_{(2, 744)} = 5.20, p < .05$).

Tablo 4

Yaş ve Cinsiyete Göre Hayali Seyirci Puanlarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş	724.656	2	362.328	1.948	.143
Cinsiyet	280.518	1	280.518	1.508	.220
Yaş×Cinsiyet	1934.526	2	967.263	5.201	.006
Hata	138353.966	744	185.960		
Toplam	3128710.771	750			

Söz konusu farklılaşmanın hangi ikili alt grupların ortalama puanları arasındaki farka bağlı olduğunu belirlemek amacıyla öncelikle gözeneklerin kodlandığı yeni bir değişken oluşturulmuş ve bu faktör temelinde post-hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Gözenekler arası çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların hayali seyirci puan ortalamalarının ($\bar{X} = 62.47$); erin kadınların ($\bar{X} = 65.60$) ve beliren yetişkinlik dönemindeki erkeklerin puan ortalamalarından ($\bar{X} = 63.89$) anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Daha öz bir ifade ile hayali seyirci özelliklerini en az gösteren grubun beliren yetişkinlik grubundaki kadınlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer grupların hayali seyirci puan ortalamaları arasında ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmadığı belirlenmiştir. Farklı cinsiyetteki katılımcıların hayali seyirci düşüncesine sahip olma düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişimini ortaya koyan grafik, Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Farklı cinsiyetteki katılımcıların hayali seyirci düşüncesine sahip olma düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişimi.

Son olarak akılcı olmayan inançların yaş ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz bulguları incelendiğinde, Tablo 5'te görüldüğü gibi cinsiyete göre akılcı olmayan inançlarda bir farklılık söz konusu değildir ($F_{(1, 709)} = 0.247, p > .05$). Bunun tersine yapılan analizler sonucunda yaşın anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olduğu ve erinlik, ergenlik ya da beliren yetişkinlik döneminde yer alan öğrencilerin akılcı olmayan inançlara sahip olma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu görülmektedir ($F_{(12, 740)} = 16.383, p < .05$).

Tablo 5

Yaş ve Cinsiyete Göre Akılcı Olmayan İnançlar Puanlarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş	292.890	12	24.407	16.383	.000
Cinsiyet	0.368	1	0.368	0.247	.619
Yaş×Cinsiyet	17.382	12	1.448	0.972	.474
Hata	1056.295	709	1.490		
Toplam	1405.925	734			

Söz konusu farklılaşmanın hangi ikili alt grupların ortalama puanları arasındaki farka bağlı olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey Testi sonuçlarına göre, beliren yetişkinlik / geç ergenlik dönemindeki katılımcıların akılcı olmayan inanç puan ortalamalarının ($\bar{X} = 7.97$); erinlik/ön ergenlik ($\bar{X} = 6.55$) ve orta ergenlik dönemindeki katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 6.93$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Gelişim dönemleri ilerledikçe gençlerin sahip olduğu akılcı olmayan inançların arttığı söylenebilir. Yaş ve cinsiyetin birlikte, katılımcıların akılcı olmayan inançları

üzerindeki ortak etkisinin ise anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur ($F_{(2, 740)} = 0.972$, $p > .05$). Diğer bir deyişle; erinlik, ergenlik ya da beliren yetişkinlik döneminde yer alan katılımcıların akılcı olmayan inanç puan ortalamalarının cinsiyete; kadınların ve erkeklerin puan ortalamalarının ise içinde bulunulan gelişim dönemine göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Araştırmanın dördüncü sorusuna yanıt vermek amacıyla gençlerin kişisel söylence, hayali seyirci eğilimleri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılarak katsayılar hesaplanmıştır ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Katsayısı Değerleri

	$\bar{X}$	ss	Kişisel Söylence	Hayali Seyirci	Akılcı Olmayan İnançlar
Kişisel Söylence	112.80	16.21			
Hayali Seyirci	62.93	13.45	.307**		
Akılcı Olmayan İnançlar	7.19	1.17	.103*	.158**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 6'da görüldüğü gibi ergen ben merkezliliğinin türlerinden biri olan hayali seyirci düşüncesi, akılcı olmayan inançlar ile ($r = .158$, $p < .01$) olumlu yönde ve anlamlı ilişki göstermektedir. Diğer bir deyişle ergenlerin hayali seyirci düşüncesi ile meşgul olma düzeyleri arttıkça, akılcı olmayan inançları artış göstermektedir. Ergen ben merkezliliğinin bir diğer türü olan kişisel söylence düşüncesine ilişkin bulgular incelendiğinde ise; bu özelliğın de akılcı olmayan inançlar ($r = .103$, $p < .05$) ile olumlu yönde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra hayali seyirci düşüncesi arttıkça ergenin zihninin kişisel söylence düşüncesi ile meşgul olma düzeyinin de arttığı ve ergen ben merkezliliğinin bu iki türü arasında olumlu yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($r = .30$, $p < .01$). Akılcı olmayan inançlar ile ergen benmerkezliliğine ilişkin yapılar arasında olumlu ve güçlü bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir ($r = .10$, $p < .05$).

Gençlerin içinde buldukları döneme göre kişisel söylence, hayali seyirci eğilimleri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılarak katsayılar hesaplanmıştır ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Erinlik, Ergenlik ve Beliren Yetişkinlik Dönemlerindeki Gençlerin Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayısı Değerleri

		Kişisel Söylence	Hayali Seyirci
Erinlik	Kişisel Söylence	-	-
	Hayali Seyirci	.325**	-
	Akılcı Olmayan İnançlar	.251**	.255**
Ergenlik	Kişisel Söylence	-	-
	Hayali Seyirci	.336**	-
	Akılcı Olmayan İnançlar	.041	.281**
Beliren Yetişkinlik	Kişisel Söylence	-	-
	Hayali Seyirci	.161**	-
	Akılcı Olmayan İnançlar	.115	.298*

*p < .5, **p < .01

Tablo 7’de görüldüğü gibi erinlik dönemindekilerin ergen ben merkezliliğinin türlerinden biri olan hayali seyirci düşüncesi, akılcı olmayan inançlar ile ($r = .255$ $p < .01$) olumlu yönde ve anlamlı ilişki göstermektedir. Diğer bir deyişle erinlerin hayali seyirci düşüncesi ile meşgul olma düzeyleri arttıkça, akılcı olmayan inançları artış göstermektedir. Ergen ben merkezliliğinin bir diğer türü olan kişisel söylence düşüncesine ilişkin bulgular incelendiğinde ise; bu özelliğin de akılcı olmayan inançlarla ($r = .251$, $p < .01$) olumlu yönde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Bunların yanı sıra hayali seyirci düşüncesi arttıkça ergenin zihninin kişisel söylence düşüncesi ile meşgul olma düzeyinin de arttığı ve ergen ben merkezliliğinin bu iki türü arasında olumlu yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($r = .325$, $p < .01$). Akılcı olmayan inançlar ile ergen benmerkezliliğine ilişkin yapılar arasında olumlu ve güçlü bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Ergenlik dönemindekilerin ergen ben merkezliliğinin türlerinden biri olan hayali seyirci düşüncesi, akılcı olmayan inançlar ile ($r = .281$ $p < .01$) olumlu yönde ve anlamlı ilişki göstermektedir. Diğer bir deyişle ergenlerin hayali seyirci düşüncesi ile meşgul olma düzeyleri arttıkça, akılcı olmayan inançları artış göstermektedir. Ergen ben merkezliliğinin bir diğer türü olan kişisel söylence düşüncesine ilişkin bulgular incelendiğinde ise; bu özelliğin de akılcı olmayan inançlar ($r = .041$, $p > .01$) ile anlamlı bir ilişki göstermediği belirlenmiştir. Bunların yanı sıra hayali seyirci düşüncesi arttıkça ergenin zihninin kişisel söylence düşüncesi ile meşgul olma düzeyinin de arttığı ve ergen ben merkezliliğinin bu iki türü arasında olumlu yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($r = .336$, $p < .01$).

Beliren yetişkinlik dönemindekilerin ergen ben merkezliliğinin türlerinden biri olan hayali seyirci düşüncesi, akılcı olmayan inançlar ile ($r = .298$ $p < .05$) olumlu yönde ve anlamlı ilişki göstermektedir. Diğer bir deyişle ergenlerin hayali seyirci düşüncesi ile meşgul olma düzeyleri arttıkça, akılcı olmayan inançları artış göstermektedir. Ergen ben merkezliliğinin bir diğer türü olan kişisel söylence düşüncesine ilişkin bulgular incelendiğinde ise; bu özelliğin de akılcı olmayan

inançlar ($r = .115$, $p > .01$) ile anlamlı bir ilişki göstermediği belirlenmiştir. Bunların yanı sıra hayali seyirci düşüncesi arttıkça ergenin zihninin kişisel söylence düşüncesi ile meşgul olma düzeyinin de arttığı ve ergen ben merkezliliğinin bu iki türü arasında olumlu yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($r = .161$, $p < .01$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, kişisel söylence özelliğinin yaşa ve cinsiyete göre farklılaştığı, ayrıca yaş ve cinsiyetin ortak etkisinin de anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Kişisel söylence özelliğinin en yüksek olduğu dönem ergenlik dönemidir. Beliren yetişkinlik döneminde ise bu özelliğın azaldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda erkeklerin kişisel söylence düşüncesiyle meşgul olma düzeylerinin kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş ve cinsiyetin ortak etkisine göre beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların kişisel söylence puan ortalamalarının çalışmadaki tüm gruplardan (erın kadın ve erkek, ergen kadın ve erkek, beliren yetişkinlik erkek) anlamlı bir şekilde düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçların, kişisel söylence özelliğinin en yoğun olarak görülen yaş döneminin 16-18, yani ergenlik olduğu (Elkind, 1967); öte yandan bu özelliklerin yetişkinlik yıllarında da devam ettiği görüşüyle de tutarlı olduğu görülmektedir (Frankenberger, 2000; Lapsley, Milstead, Quintana, Flannery ve Buss, 1986). Looft (1972) çalışmasında kişisel söylencenin ileriki yaşlarda görülmesini sosyal etkileşim ile açıklamaktadır. Ergenlerin sosyal yaşama uyum sağlama sürecinde aslında onların *Bana birşey olmaz* düşüncesiyle *Ben de varım* dediğini, kendini ve duygularını dahil ettiğini belirtmiştir. Lapsley (1993) kişisel söylencenin bireyin sosyalleşme sürecinde kendine yönelik duygularını devam ettirmesini sağlayan yönünü vurgulamıştır. Ergen benmerkezliliğinin bireylerin yeni yaşam olaylarına kolay uyumunu sağlayan koruyucu ve geliştirici yönü vardır. Looft (1972) bu özelliğın bireyin yeni yaşamına uyumu ile birlikte zamanla azalıp ortadan kalkacağını belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen 19-24 yaş arasındaki kadınlarda kişisel söylence özelliğinin azalması sonucu da Schwartz ve diğ.'nin (2008) sonucuyla tutarlıdır. Benzer şekilde erkeklerin kişisel söylence düşüncesiyle daha fazla meşgul olmaları sonucu da yurt dışında yapılan araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Goossens ve diğ., 2002; Greene ve diğ., 1996; Rycek ve diğ., 1998; Sliupaitė ve Seibokaitė, 2009). Kişisel söylence özelliğı beliren yetişkinlik döneminde de devam etmekte ve erkekler bu özelliğı daha çok sergilemektedirler. Erkekler kendisinin şanslı bir yaşamı olduğuna, yaşadıklarının çok özel ve farklı olduğuna, başkalarının başına gelmeyeceğini daha fazla düşünmekte ve bu düşünce risk alma eğilimini artırmaktadır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla risk aldığı da bilinmektedir (Arnett ve Balle-Jensen, 1993, Karaman 2013).

Hayali seyirci düşüncesinde yaş ve cinsiyetin temel etkileri anlamlı değilken yaş ve cinsiyete ilişkin ortak etki anlamlı bulunmuştur. Yaş ve cinsiyetin ortak etkisinin hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde, farklılığın 19-24 yaş aralığında olan beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların hayali seyirci düşüncesinin erenlik dönemindeki kadın öğrencilerden ve beliren yetişkinlik dönemindeki erkeklerden

daha düşük olduğu saptanmıştır. Diğer bir deyişle, hayali seyirci benmerkezliliği kadınlarda azalma eğilimi göstermiştir, erkeklerde ise devam etmektedir. Bu sonuç yurtdışındaki alanyazınla çelişmektedir. Yurtdışında yapılan çalışmalarda hayali seyirci özelliğini daha çok kadınların gösterdiği bulunmuştur (Rycek ve diğ., 1998; Schwartz ve diğ., 2008; Sliupaite ve Seibokaite, 2009). Araştırmanın sonuçlarına göre hayali seyirci ve kişisel söylene şeklinde kendini gösteren ergen benmerkezliliği 19-24 yaş döneminde kadınlarda azalmakta, oysa aynı yaş grubundaki erkeklerde devam etmektedir. Ergenlerin başkalarının düşüncelerini önemseme eğilimi erkeklerde 19-24 yaş arasında da devam etmektedir. Lapsley (1993), hayali seyircinin ergenlerin kişilerarası ilişkilerini sürdürmesini sağladığını belirtmiştir. Etrafındaki herkesin ergeni izlediği düşüncesi sosyal bir varlık olan insanın yalnız olmadığını, içinde bulunduğu toplumla sürekli etkileşim halinde olduğunu göstergesidir. Ergenin çocukluktan çıkıp yetişkinliğe hazırlandığı ergenlik döneminde, dönemin getirdiği zorluklarla boğuşup yalnızlaşmaması için bu özellik koruyucu görev sağlamaktadır. Türk kültüründe kadınların erkeklere göre daha iletişime açık, sosyal olmaları ve kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve toplumsal cinsiyet rolleriyle kadınların bu özelliklerinin desteklenmesi hayali seyirci özelliğinin görünümünü etkilemiş olabilir. Başka bir deyişle kadınlar ergenlik döneminde hayali seyirci düşüncesinin gerektirdiği davranışları daha çok sergilemiş ve beliren yetişkinlikte bu özellik azalmaya başlamış olabilir. Ayrıca Türkiye’de erkeklerin daha geç yaşlarda olgunluk kazanması ve bireyselleşme eğilimlerinin daha geç kazanılması da hayali seyirci özelliğinin beliren yetişkinlik döneminde devam etmesini etkileyebilir.

Araştırmada akılcı olmayan inançların kadın ve erkeklerde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç yurt dışındaki bazı araştırma sonuçlarıyla tutarlı görünmektedir (Himle, Himle ve Thyer, 1989; Jo, 1993, Marcotte, 1996). Kadın ve erkeklerde akılcı olmayan inançların farklılaşması konusunda alanyazında farklı sonuçlar da bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda kadınların akılcı olmayan inançlarının erkeklerden fazla olduğu (Altıntaş, 2006; Bilge ve Arslan, 2001; Küçük ve diğ., 2016) bazı çalışmalarda ise erkeklerin akılcı olmayan inançlarının kadınlardan daha fazla olduğu bulunmuştur (Çivitçi ve Çivitçi, 2009). Çivitçi (2006), akılcı olmayan inançların cinsiyete göre değişmediği ancak erkek öğrencilerin başarı isteğine yönelik akılcı olmayan inançlarının kadınlarınkine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bireylerin akılcı olmayan inançlarının cinsiyete göre farklılık göstermemesinde aynı toplumsal yapı içerisinde yetişmeleri rol oynayabilir. Akılcı Duygusal Davranışsal Terapi’ye göre, bireylerin sahip oldukları düşünce yapısı, inançları, bilişsel şemaları, çocukluk yaşantıları, kişilerarası ilişkileri, anne-baba tutumları gibi içsel ve çevresel deneyimlerden etkilenmektedir. Bu nedenle cinsiyete göre akılcı olmayan inançların farklılaşmadığı sonucu, kuramla tutarlı görünmektedir. Akılcı olmayan inançlar yaş açısından incelediğinde ise gruplar arasında farklılık olduğu görülmektedir. Beliren yetişkinlik yani 19-24 yaş arasındaki gençlerde akılcı olmayan inançlar, erenlik ve ergenlik dönemindeki gençlere göre daha fazladır. Bu sonuç alanyazınla uyumludur (Colcear, Ciuce, Georgescu-Ilea, Zanfır ve Draşovean, 2017; Lee, Hallberg ve Haase, 1979) Yaş arttıkça akılcı olmayan inançlar da

artmaktadır, yani beliren yetişkinlik dönemindeki 19-24 yaş arasındaki gençlerin akılcı olmayan inançları daha yüksektir. ADDT'ye dayalı akılcı duygusal eğitimin okullarda erken yaşlarda verilmeye başlaması önleyici bir işlev görebilir. Bu sonuç Akılcı Duygusal Eğitimin okullarda sınıf rehberliği şeklinde bütün okul sürecine yaygınlaştırılması açısından değerlendirilebilir.

Akılcı olmayan inançlar ile ergen benmerkezliliğine ilişkin yapılar arasında olumlu ve güçlü bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Akılcı olmayan inançlarla hem hayali seyirci hem de kişisel söylene arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Benmerkezliliği oluşturan kişisel söylene ve hayali seyircinin de birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ergen kendisiyle çok ilgilidir ve diğer insanların da kendisiyle çok ilgili olduklarını, gözlediklerini ve konuştuklarını zannetmektedir (Elkind, 1967). Kişisel söylene, ergenin hissettikleri ve deneyimlerinin benzersiz olduğuna ve herkesten farklı olduğuna yönelik hatalı bir inancı ifade etmektedir (Vartanian, 2000). Ergen şanslı bir yaşamının olduğuna inanmakta, felaketlerin, risklerin, ölümün kendi başına gelmeyeceğini düşünmekte ve bu inanç risk alma eğilimini arttırmaktadır (Turner, 1996). Bu iki düşünce türü incelendiğinde ikisinin de akılcı olmayan inançla aynı özellikleri taşıdığı görülmekte, yani dogmatik olması ve felaketeleştirme ve engellenme toleransının düşüklüğü gibi akılcı olmayan düşüncenin özelliklerini de barındırmaktadır. Kötü şeyler asla onun başına gelmez, başkaları onunla hep ilgilidirler şeklindeki benmerkezci düşünceler aynı anda akılcı olmayan düşüncedir. Bu nedenle benmerkezci düşünce ve akılcı olmayan inançlar arasında olumlu ve anlamlı ilişki bulunması alanyazınla tutarlı görünmektedir. Ergenlik dönemlerine göre bu yapılar arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen sonuç çok çarpıcıdır. Erinlik döneminde kişisel söylene ile akılcı olmayan inanç arasında ilişki söz konusu iken ilerleyen yaşla birlikte bu ilişki ortadan kalkmıştır. Akılcı olmayan inançlar ile hayali seyirci arasındaki ilişki ise yaşla birlikte artmakta hatta daha güçlü bir ilişki vermektedir. Söz konusu ilişkinin bundan sonraki çalışmalarda farklı yapı ve yöntemlerle incelenmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, kişisel söylene ve akılcı olmayan inançların yaşa; kişisel söylene ve hayali seyircinin yaş ve cinsiyetin ortak etkisine ve kişisel söylene özelliğinin cinsiyete göre değiştiği; söz konusu yapıların birbiriyle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar yorumlanırken çalışmanın üniversite, lise ve ortaokulda öğrenim gören farklı öğrenciler üzerinde yürütüldüğü, yani kesitsel bir çalışma olduğu dikkate alınmalıdır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda, aynı bireyler ile çalışarak boylamsal bir çalışma yürütülebilir. Boylamsal bir çalışma ile ergen benmerkezliliği ve akılcı olmayan inançların gelişimi daha iyi anlaşılabilir.

Bu çalışmanın sonuçları uygulama alanında çalışan Psikolojik Danışmanlar için yararlı olabilir. ADDT'ye dayalı uygulanan Akılcı Duygusal Eğitim müdahaleleri okullarda önleyici olarak kullanılabilir ve gençler çok erken yaşlarda duygu, düşünce, davranış kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri kendi yaşantıları yoluyla öğrenebilir. Ülkemizde Akılcı Duygusal Eğitimin etkisi konusunda yapılmış

çalışmalar (Çivitçi, 2003, Yıkılmaz ve Hamamcı, 2011) bulunmakta ancak bu eğitimin ilkokuldan başlayarak tüm okul sürecine yaygınlaştırılması önemli görülmektedir. Ayrıca benmerkezliliğin beliren yetişkinlik döneminde de devam ettiğinin belirlenmesi üniversitelerin Psikolojik Danışma Merkezlerinde çalışan danışmanlara üniversite öğrencilerinin sorunlarını ele alırken müdahale süreçlerinde yararlı olabilir.

Kaynakça

- Ahioglu-Lindberg, E. N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Alberts, A., Elkind, D., and Ginsberg, S. (2007). The personal fable and risk-taking in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(1), 71-76.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arnett, J. J., and Balle-Jensen, L. (1993). Cultural bases of risk behavior: Danish adolescent. *Child Development*, 64, 1842-1855.
- Beaudoin, K. M., and Schonert-Reichl, K. A. (2006). Epistemic reasoning and adolescent egocentrism: Relations to internalizing and externalizing symptoms in problem youth. *Journal of youth and adolescence*, 35(6), 999-1014.
- Bernard, M. E. (1984). Childhood emotion and cognitive behavior therapy: A rational-emotive perspective. In P. C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive-behavioral research and therapy* (pp. 213-253). London: Academic Press, Inc.
- Bernard, M. E., Ellis, A., and Terjesen, M. (2006). Rational-emotive behavioral approaches to childhood disorders: History, theory, practice and research. In Ellis, A. and Bernard, M. E. (Eds.), *Rational emotive behavioral approaches to childhood disorders: Theory, practice and research* (pp. 3-84). New York, NY: Springer.
- Bilge, F. ve Arslan, A. (2001). Yetişkinlerin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 23-31.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi ve el kitabı* (16. basım). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çam, Z., Seydoğulları, S., and Artar, M. (2014). Psychometric properties of the magical ideation scale in high school adolescents. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 34-42.

- Çivitci, A. (2003). *Akılci duygusal eğitim ilköğretim öğrencilerinin mantıkdışı inanç, sürekli kaygı ve mantıklı karar verme düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çivitci, A. (2006). Ergenlerde mantıkdışı inançlar: Sosyodemografik değişkenlere göre bir inceleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 7-17.
- Çivitci, A. ve Çivitci, N. (2009). İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal beceri ve mantıkdışı inançlar. *İlköğretim Online*, 8(2), 415-424.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Colcear, D., Cuce, C., Georgescu-Ilea, D., Zafir, A., and Draşovean, R. (2017). Irrational beliefs, surgical condition severity and age as predictors of preoperative anxiety, depression and psychological distress. *Acta Medica Transilvanica*, 22(3), 6-10.
- Coleman, M., and Ganong, L. H. (1987). Sex, sex-roles, and irrational beliefs. *Psychological Reports*, 61(2), 631-638.
- Dilmaç, B., Aydoğan, D., Koruklu, N., ve Deniz, M. E. (2009). İlköğretim öğrencilerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinin mantıkdışı inançlarla açıklanabilirliği. *İlköğretim Online*, 8(3), 720-728.
- Dryden, W., and Ellis, A. (2003). *Albert Ellis live!* (1st Ed). London: Sage.
- Dryden, W., and Neenan, M. (2004). *Rational emotive behavioural counselling in action* (3rd Ed.). London: SAGE Publications.
- Durm, M. W., and Stowers, D. A. (1998). Just world beliefs and irrational beliefs: A sex difference? *Psychological Reports*, 83(1), 328-330.
- Elkind, D. (1967). Egocentrism in adolescence. *Child Development*, 38(4), 1025-1034
- Elkind, D., and Bowen, R. (1979). Imaginary audience behavior in children and adolescents. *Developmental Psychology*, 15(1), 38-44.
- Ellis, A. (1958). Rational psychotherapy. *The Journal of General Psychology*, 59(1), 35-49.
- Ellis, A., and Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*, (2nd Ed.). New York, NY: Springer Publishing Company.
- Fives, C. J., Kong, G., Fuller, J. R. and DiGiuseppe, R. (2011). Anger, aggression, and irrational beliefs in adolescents. *Cognitive Therapy and Research*, 35(3), 199-208.
- Frankenberger, K. D. (2000). Adolescent egocentrism: A comparison among adolescents and adults. *Journal of Adolescence*, 23(3), 343-354.

- Galanaki, E. P. (2012). The imaginary audience and the personal fable: A test of Elkind's theory of adolescent egocentrism. *Psychology*, 3(6), 457-466.
- Garber, J., Weiss, B., and Shanley, N. (1993). Cognitions, depressive symptoms, and development in adolescents. *Journal of Abnormal Psychology*, 102(1), 47-57.
- Goossens, L., Beyers, W., Emmen, M., and Van Aken, M. A. (2002). The imaginary audience and personal fable: Factor analyses and concurrent validity of the "new look" measures. *Journal of Research on Adolescence*, 12(2), 193-215.
- Greene, K., Rubin, D. L., Hale, J. L., and Walters, L. H. (1996). The utility of understanding adolescent egocentrism in designing health promotion messages. *Health Communication*, 8(2), 131-152.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Himle, J. A., Himle, D. P., and Thyer, B. A. (1989). Irrational beliefs and the anxiety disorders. *Journal of Rational Emotive and Cognitive Behavior Therapy*, 7(3), 155-164.
- Jasmine, E., and Kumar, G. V. (2010). Relationship between irrational beliefs and depression in late adolescence. *Artha Journal of Social Sciences*, 9(1), 59-65.
- Jo, H. (1993). *An investigation of the influences of gender role orientation and gender on irrational beliefs* (Unpublished doctoral dissertation). International University, USA.
- Karaman, N. G. (2013). Ergenlerde risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(2), 445-460.
- Kelly, K. M., Jones, W. H., and Adams, J. M. (2002). Using the imaginary audience scale as a measure of social anxiety in young adults. *Educational and Psychological Measurement*, 62(5), 896-914.
- Kılıçarslan, S. ve Atıcı, M. (2010). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 113-130.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York, NY: Guilford.
- Küçük, L., Gür, K., Şener, N., Boyacıoğlu, N. E. and Çetindağ, Z. (2016). Correlation between irrational beliefs and the depressive symptom levels of secondary school children. *International Journal of Caring Sciences January*, 9(1), 99-110.
- Lapsley, D. K. (1993). Toward an integrated theory of adolescent ego development: The "new look" at adolescent egocentrism. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(4), 562-571.

- Lapsley, D. K., and Murphy, M. N. (1985). Another look at the theoretical assumptions of adolescent egocentrism. *Developmental Review*, 5(3), 201-217.
- Lapsley, D. K., Milstead, M., Quintana, S. M., Flannery, D., and Buss, R. R. (1986). Adolescent egocentrism and formal operations: Tests of a theoretical assumption. *Developmental Psychology*, 22(6), 800-807.
- Lee D. Y., Hallberg, E.T., and Haase, R. F. (1979). Endorsement of Ellis irrational beliefs as a function of age. *Journal of Clinical Psychology*, 35(4), 754-756.
- Levpuscek, M. P., and Videc, M. (2008). Psychometric properties of the social anxiety scale for adolescents (SASA) and its relation to positive imaginary audience and academic performance in Slovene adolescents. *Studia Psychologica*, 50(1), 49-65.
- Looft, W. (1972). Egocentrism and social interaction across the life span. *Psychological Bulletin*, 78(2), 73-92.
- Mallet, P., and Rodriguez-Tomé, G. (1999). Social anxiety with peers in 9- to 14-year-olds. Developmental process and relations with self-consciousness and perceived peer acceptance. *European Journal of Psychology of Education*, 14(3), 387-402.
- Marcotte, D. (1996). Irrational beliefs and depression in adolescence. *Adolescence*, 31(124), 935-954.
- McLennan, J. P. (1987). Irrational beliefs in relation to self-esteem and depression. *Journal of Clinical Psychology*, 43(1), 89-91.
- Onur, B. (2007). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Paul, R. (1993). The logic of creative and critical thinking. *American Behavioral Scientist*, 37(1), 21-39.
- Peker, A., Kartol, A. ve Demir, M. (2015). Ergenlerde akılcı olmayan inançlar ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(63), 1-14.
- Peterson, K. L., and Roscoe, B. (1991). Imaginary audience behavior in older adolescent females. *Adolescence*, 26(101), 195-201.
- Rycek, R. F., Stuhr, S. L., McDermott, J., Benker, J., and Swartz, M. D. (1998). Adolescent egocentrism and cognitive functioning during late adolescence. *Adolescence*, 33(132), 745-749.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik* (14. Basım) [Adolescence]. (D. M. Siyez, Çev. Ed.) Ankara: Nobel Yayınevi. (Orijinal kitabın yayın tarihi 2012)
- Schonert-Reichl, K. A. (1994). Gender differences in depressive symptomatology and egocentrism in adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 14(1), 49-65.
- Schwartz, P. D., Maynard, A. M., and Uzelac, S. M. (2008). Adolescent egocentrism: A contemporary view. *Adolescence*, 43(171), 441-448.

- Sliupaitė, E., and Seibokaitė, L. (2009). Phenomenon of adolescent egocentrism and its changes during adolescence. *Educational Psychology, 20*, 29-37.
- Steinberg L. (2007). Farklı bağlamlarda ergen gelişimi. F. Çok (Çev. Ed.), *Ergenlik [Adolescence]* içinde (ss. 19-35). Ankara: İmge Yayınevi.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları, 3*(6), 49-74.
- Tabachnick B. G., and Fidel, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. (Fourth Edition). Boston, MA: Allyn & Bacon, Inc.
- Takishima-Lacasa, J. Y., Higa-McMillan, C. K., Ebesutani, C., Smith, R. L., and Chorpita, B. F. (2014). Self-consciousness and social anxiety in youth: The revised self-consciousness scales for children. *Psychological Assessment, 26*(4), 1292-1306.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. (First Ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Türkçapar, H. (2003). *Bilişsel terapi: Temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Türküm, A. S. (2003). Akılcı olmayan inançlar ölçeği'nin geliştirilmesi ve kısaltma çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2*(19), 41-47.
- Türküm, A. S., Balkaya, A. ve Karaca, E. (2005). Akılcı olmayan inanç ölçeğinin lise öğrencilerine uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 3*(23), 77-85.
- Turner, J. S. (1996). *Encyclopedia of relationships across the lifespan*, London: Greenwood Press.
- Vartanian, L. R. (2000). Revisiting the imaginary audience and personal fable constructs of adolescent egocentrism: A conceptual review. *Adolescence, 35*(140), 639-661.
- Yıkılmaz, M. ve Hamamcı, Z. (2011). Akılcı duygusal eğitim programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve algılanan problem çözme becerileri üzerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(35), 54-65.

Investigation of Adolescent Egocentrism and Irrational Beliefs of Young People of Different Ages¹

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	02.04.2019	08.08.2019	10.04.2019

Seher A. Sevim ², Betül Gökçen Doğan Laçın ³ and Aslı Aşcıoğlu Önal ⁴
Ankara University

Volkan Avşar ⁵
Recep Tayyip Erdoğan University

Abstract

The main aim of this research is to determine whether the irrational beliefs of individuals at different developmental stages and the gender of adolescents vary according to age and gender. 747 students attending various classes of middle school, high school and university participated in the research. Participants were divided into three groups according to their developmental periods: puberty (12-15), adolescence (16-18) and emerging adulthood (19-24). Egocentrism Scales (New Personal Fable / New Imaginary Audience) and Irrational Beliefs Scales-Adults Form were used as data collection tools in the study. As a result of the analyzes made, it was determined that the personal fable was significantly different according to age and gender, and that the personal fable was highest in adolescence. It was determined that this feature was reduced in the adulthood. It was found that the scores of irrational beliefs differed significantly by gender but differed significantly by age. It was determined that the irrational belief scores of the participants in the adulthood were significantly higher than the participants in the adolescence period. It was determined that the irrational beliefs of the adolescents and the thoughts of the imaginary audience and personal fables showed a positive relationship. In addition to these, as the idea of the imaginary audience increased, the level of adolescent minds being engaged in the idea of personal myth increased and the positive relationship was found between these two types of adolescent self-centering.

Keywords: Irrational beliefs, adolescent egocentrism, imaginary audience, personal fable.

¹The project is a part of the project supported by Ankara University Scientific Research Project with the title of in "The Rational Thought of Adolescents, Adolescent Ben Discrimination, Cognitive Flexibility Levels and Psychological Problems". Presented as oral presentation at EJER Congress held in Muğla on 11-14 May 2017.

²Corresponding Author: Prof. PhD., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, E-mail: sasevim@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4914-2486>

³Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, E-mail: betulgokcen.dogan@gmail.com., <https://orcid.org/0000-0001-7697-3341>

⁴Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, E-mail: asli.ascioglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1701-5423>

⁵Res. Assist. PhD., Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, E-mail: avsar.avsar@erdogan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9427-9425>

Purpose and Significance

Adolescence is a critical developmental period where physical, emotional, social, and cognitive changes happen as well as significant mental and social issues occur. The development in the cognitive field allows the adolescent to add new gains with the ability to think abstractly on the concrete information he has reached as a child. Adolescents, when they are children, can think of the possibilities that are not present on the information covering here and now, present multiple solutions to a problem, and make new inferences on the observed situation (Ahioglu-Lindberg, 2011). This progression of the adolescent on the cognitive level enables him to think, question and search for new solutions on the issues such as politics, life and religion that do not attract his attention during his childhood period (Onur, 2007). This rapid cognitive development of the adolescent during the transition from childhood to adulthood is actually limited by adolescent egocentrism. Lapsley (1993) defines the concept of egocentrism, which can affect individuals' development in different ways in each stage of adolescence, as an individual's difficulty in separating his thoughts from others.

Elkind (1967) explained adolescent egocentrism with two basic types of thinking called personal myth and imaginary audience. The concept of imaginary audience is the existence of a spectator that the adolescent forms in his mind. The adolescent who focuses on himself and takes care of himself has the belief that others are constantly observing him, talking about him, and evaluating his appearance and behavior. Accordingly, adolescents perceive themselves as an actor performing in front of the audience and regulate their thoughts and behaviors according to the imaginary audience in their minds (Elkind, 1967; Galanaki 2012; Turner, 1996). According to the concept of personal fable, adolescents have a special belief that they are unique and will not be harmed (Schwartz, Maynard and Uzelac, 2008). Personal fable reflects a false belief that the feelings and experiences of adolescents are uniquely different from others (Vartanian, 2000). Because of this belief, adolescents believe that their experiences will not be understood by others, that nothing will happen to them and that they can overcome everything (Turner, 1996). When adolescent egocentrism is conceptualized, it is emphasized that it peaks in the early stages of adolescence and then starts to decrease (Elkind and Bowen, 1979). Cognitive changes that occur in the thinking and perception system of adolescents also have an effect on their psychological status and social relations. According to Santrock (2012), while cognitive changes contribute positively to the development of adolescents, it may also cause them to face some problems. Adolescents' ability to think on the idea itself (metacognition) allows them to think about their own feelings, to be aware of themselves and thus to realize what others think about themselves. However, adolescents who have recently acquired the ability to recognize the thoughts of others often have difficulty in separating their thoughts from others (adolescent egocentrism) and this is considered as a kind of thinking error (Lapsley, 1993). When adolescent egocentrism is experienced at the highest level, some problems can be observed with adolescents. Studies reveal that as adolescents' egocentric thinking tendencies

increase, their social anxiety levels (Mallet and Rodriguez-Tome, 1999; Takishima-Lacasa, Higa-McMillan, Ebesutani, Smith and Chorpita, 2014), depressive symptoms (Garber, Weiss and Shanley, 1993; Schonert-Reichl, 1994) and tendencies to show outward orientation problems (Beaudoin and Schonert-Reichl, 2006) increase, too. These problems are seen as a natural consequence of the rapid cognitive development of adolescents and are addressed in the context of adolescent egocentrism.

In addition to adolescent egocentrism, another variable considered in this study is irrational beliefs. Ellis (1958), who is the founder of Rational Emotional Behavior Therapy (REBT), looks at human nature impartially and suggests that there are two tendencies in man based on both rationality and non-rationality. According to Ellis, emotions, thoughts and behaviors are interrelated and emotional problems arise with faulty, illogical and irrational thoughts. Irrational beliefs or thoughts include strictly imperative thoughts about oneself, the world in which they live, and the individuals around them. In general, these beliefs are indicated with sentences with ‘must’; they are rigid and dogmatic. In other words, they are not supported by concrete data; namely they are not factual. They cause deterioration of psychological health and interpersonal relationships (Dryden and Ellis, 2003; Dryden and Neenan, 2004; Ellis and Dryden, 1997). Additionally, they cause negative emotions such as depression, anxiety, guilt and anger that prevent the person from taking action and reaching their goals negatively (Ellis, 1958). According to Bernard (1984), irrational beliefs are not only specific to adults but can also be seen in children and adolescents. Bernard, Ellis and Terjesen (2006) state that the irrational beliefs seen in children stem from the cognitive period they are in. Children who are in the period of concrete operations may have irrational beliefs due to their inability to think in detail and to make inferences and conclusions, in short, due to their lack of abstract thought. Although the irrational thoughts of children stem from the period they are in, it is observed that these thoughts of the young people who entered into the abstract operations process with the transition to adolescence still continue (Bernard et al., 2006). It is often emphasized in the literature that adolescent egocentrism has an effect on the background of the thought system seen during adolescence (Elkind, 1967; Paul, 1993). In line with this information, researchers see the tendency of egocentric thinking, which is one of the cognitive development characteristics of adolescents, as a kind of cognitive error (Lapsley, 1993; Ahioğlu-Lindberg, 2011). While irrational beliefs cause individuals to perceive the truth skewed, adolescent egocentrism causes adolescents to believe that others are also thinking about their own thoughts. In fact, the feature that separates the two structures that are in line with each other in terms of thought error is that one contains a periodic feature (Elkind, 2007) and the other is permanent unless the correct thought structure is learned (Türkçapar, 2003). The concept of adolescent egocentrism is thought to be similar to irrational thoughts. These two structures are believed to be related to each other and affect the adolescent’s behavior (Beaudoin and Schonert-Reichl, 2006; Jasmine and Kumar, 2010; Küçük, Gür, Şener, Boyacıoğlu and Çetindağ, 2016; Levpuscek and Videc, 2008, Schonert-Reichl, 1994).

That there are no researches comparing imaginary audience, personal fable and irrational beliefs, which are the natural parts of the development of adolescent young people in Turkey, has been a major factor to conduct this research. In addition, irrational beliefs constitute the major part of the study areas of school counselors working with young people. School counselors take adolescent egocentrism into account when interfering with the irrational beliefs of young people. Therefore, it will contribute to the practitioners to know whether the two structures are related, how they are related and how the two structures change with the age factor. The aim of this study is to compare the irrational beliefs and egocentrism (imaginary audience and personal fable) tendencies of adolescents between the ages of 12-22 according to age and gender. In this study, the adolescents were divided into three different groups as puberty (12-14), adolescence (15-18) and emerging adulthood (19-24) (Steinberg, trans. 2007). In line with this general purpose, the following questions were investigated:

1. Does the personal fable feature of young people show a significant difference depending on their developmental periods and gender?
2. Does the imaginary audience feature of young people show a significant difference depending on their developmental periods and gender?
3. Does the irrational beliefs feature of young people show a significant difference depending on their developmental periods and gender?
4. Is there a significant relationship between personal fable, imaginary audience and irrational beliefs?

Method

The study group of this research, which was conducted in cross-sectional survey model, consists of 747 students studying in various classes of secondary schools and high schools affiliated to the Ministry of Education in Ankara, together with Ankara University, Cumhuriyet University and Afyon Kocatepe University. The ages of the students who participated in the research range from 12 to 24 years. The participants were divided into three groups according to their developmental stages: puberty (13-15), adolescence (16-18) and emerging adulthood (19-24). Data was gathered through the Irrational Beliefs Scale for Adolescents and Adults, and Egocentrism Scales (New Personal Fable/New Imaginary Audience) for Adolescents and Adults.

Results

At the end of the study, the level of having the personal fable thought of young people was found to show a statistically significant difference according to the development period they are in ($F_{(2, 744)} = 5.23, p < .05$) and their gender ($F_{(1, 744)} = 4.74, p < .05$). In addition, it was found that the common effect of age groups and gender on participants' level of having the personal fable thought was statistically significant ($F_{(2, 744)} = 5.04, p < .05$).

It was determined that the main effects of both age and gender were not significant in the imaginary audience thought. It was seen that there was no statistically significant difference between the levels of having the imaginary audience thought of the participants in puberty, adolescence or emerging adulthood ($F_{(2, 744)} = 1.95, p > .05$) and this important type of egocentrism did not change according to gender ($F_{(1, 744)} = 1.51, p > .05$). It was found that age groups and gender had a significant effect on participants' level of having the imaginary audience thought ($F_{(2, 744)} = 5.20, p < .05$).

In addition to these, no statistically significant difference was observed in irrational beliefs according to gender ($F_{(1, 709)} = 0.247, p > .05$). As a result of the analyzes, it was found that age had a significant main effect and there was a statistically significant difference between the levels of having irrational beliefs of the students in puberty, adolescence or emerging adulthood ($F_{(12, 740)} = 16.383, p < .05$).

A positive and statistically significant relationship was found between imaginary audience thoughts, which is one of the types of adolescent egocentrism, and irrational beliefs ($r = .158, p < .01$). When the findings related to the personal fable thought were examined, it was found that this feature also showed a positive relationship with irrational beliefs ($r = .103, p < .05$). Additionally, it was concluded that as imaginary audience thought increased, the level of engagement of the mind of the adolescent with personal fable thought increased and there was a positive relationship between these two types of adolescent egocentrism ($r = .30, p < .01$). Finally, it was determined that there was a positive and strong relationship between irrational beliefs and structures regarding adolescent egocentrism ($r = .10, p < .05$).

Discussion and Conclusions

The results of this study showed that personal fable and imaginary audience thoughts are related to cognitive responsibilities that occur at developmental stages that adolescents are going through, and there might be differences between individuals regarding their age and gender. It would be better not to judge and label these individuals because of their behaviors but work with them to deal with their temporary situation. Additionally, due to significantly higher mean scores of irrational beliefs for participants in the adulthood group than puberty and adolescence groups, cognitive characteristic irrational beliefs acquired continuity when there is no intervention. In this matter, school counselors may offer consultation to parents and psychoeducation and individual intervention services to adolescents.